

BIBLIOTEKA
SHTETIT

8JH-1

P 33

MYSLIM PASHA

Mallakastraj

POEME

854-1

P33.

MYSLIM PASHA

MALLAKASTRA

P o e m ë

LIBRERIA E SHTETIT

PRISHTINE

1957

36214

SHTËPIA BOTUESE «NAIM FRASHËRI»

NË VEND TË PARATHËNIES

Atëherë unë isha vetëm pesë vjeç. Nën rrapat e moçëm të Poçemit bëhej festë. Babai më ngrinte mbi supe dhe unë, duke prekur degët e rrapave, dëgjoja si fliste shoku Enver në tribunë. Kujtohej besëlidhja e korrikut të 1943-shit në Poçem.

... Kaluan vite dhe unë u rrita, por ai mëngjes korriku nuk do të përsëritet më. I ndjej ato brohorima të largëta sa herë marr rrugën e dashur mes gurëve të bardhë prej Kremenarit në Poçem.

Në atë përvjetor lindi dhe kënga:

I

Më thirrën brigjet me makje të gjelbëra,
ku çeturi me dhallë
qëndron në buzët e zhuritura të stinës,
ku nën krisma e marshime
brodhën dikur baballarët,
grisur nga teli i opingës.

Më thirrën pranë kërrabës së bushit,
pranë varrezave të dëshmorëve
ku skuqin flamujt;
pranë shkollarëve që varen mëhallave,
pranë dyfekëve, korijeve, arave...

Më thirrën një ditë brigjet
me makje të gjelbëra
veshur
në festën e çlirimit.
Unë ecja dorë për dore me

Myqerem Ademin...

duke malaksur vendlindjen
me qumështin e poemës nga vedër e dëllinjte...

II

... Nata rreth e rrotull psherëtin.
Nëpër gryka mullinjsh
nata ha mërzhitinë...
Dhe në qiellin e saj
fustanellë e Arianit Topisë
lëviz si diell.

III

Ecën Mallakastra,
ha hekur me dhëmbë.
Qëmton lakrat në murishte,
se balta rrit grurin e pakët
dhe nënat thërrasin të ngjethura:
«Oh, ç'u mbarove, farmak!»

Mbas lotve në rrugë e djerrina,
kala e Gradishtës përtypte legjenda
dhe u thërriste pranverave të vinin.

Vinte pranvera.
Po vinte dhe hasmi.
Ikte një armik
dhe vinte një tjetër.
Mes grykave,
nën armët e nxehta,
shtegtonin karvanet e gjymtuara.

Dhe duart e grisura, të rjepura,
duke bredhur në brazat e ugareve
duhej të hapnin burime,
ku të lagnim buzën e tharë,
larg yrteve të shtruara të agallarëve.
Pastaj me gunën e dhirtë
shtegtoje mbi vuajtjet e grindjet...

Ku do të shkoje kështu?
Në cilën rrugë priste Rrapo Hekali?
Në cilin kuvend thërriste Gjoleka?
Portave të tua nga jugu në veri
tytat e pushkëve të nxehta.

Dhe dera e Rrapos ka ngelur çelë.
Në odën e tij të lashtë si në saksi
bisqet e këngës janë mbjellë...

Fryjnë erërat e Gradishtës
mbi krahët e turtujve, pëllumbave.
Krahët e turtujve dhe pëllumbave,
mbi kufomat e treqind burrave.

Kapedan Rrapo!
Ç'janë ata zinxhirë?
Dhembja e ngarkuar mbi brigjet
vjen pas.
Greshica u skuq.
Fluturuan pëllumbat
nëpër ditët e murrme të fukarasë...

Dritaret e horizontit grinden.
Nometë e çobanëve nëpër dridhje.
Jatagani i Rrapos
shkëlqen nën degët e ullinjve.

— Hej! Mallakastër e sipërme,
që vrave goxha Isuf be,
ç'dashke vënë në batare! —
çirret pashai qimezi
nën një qiell me re...

Dhe shamitë e zeza të nënave
lëkunden prapa zinxhirëve

si retë e dimrit të ashpër.
U lagin ballin
niperve...

Parmendat na ngrinë në duar,
parmendat me dru hilqe punuar.
Blerimet vështronin nëpër pranvera
dhe ne përherë të menduar.

Duhej të rridhte djersë,
si ujërat e Mullirit të Kashtës
që të gatuanim një harapash të shkretës,
që të radhisnim në kamare fishekët...

Ç'është kështu?

Si je pleksur, moj botë terse?
Thërmojmë plisat e vakët në lehë
sikur të gjenim rrënjët e jetës...

Dhe Xhemal Aranitasi
hante nga varfëria jonë qejfet,
kur fshatarët e sertë
numëronin vdekjet...

Se na i blenë arat agallarët,
po s'na e blenë jetën.
Në krahë hodhëm trastën e dhirtë
e u nisëm!
në të përpjetat e fatit të shkretë...

Ku t'ia kërkonim rrënjët botës?
Sa herë udhëve do t'u binim kryq e tërthor?
Sa herë do të përfyteshim me spiunë e sejmënë
që të shihnim qiellin e Mallakastrës sonë?

Ik e kthehu sërish,
si zogjtë që kërkojnë foletë mes blirit.
Fëmijët që lindëm,
grisur nga përrallet,
i rritnin puthjet tona të ngrohta
dhe kafshata e misërt...

IV

Kur na i shpoi brinjët
me gjilpërën e helmatisur?
Gjymtyrët i lëvizëm në buzë të Margëlliçit,
ku çadrat e teknikëve të huaj
u ngritën mbi dhenë e vidhisur.

Dritaret e tokës nëpër gjurma hapeshin,
dhe sytë e botës shikonin.
Piketatat priteshin
dhe instrumentët trasonin udhën e maqinave,
duke prerë shpirtin e krahinës...

Dhe prisnim fatin e bardhë,
si në përrallat e vjetra,
të na e sillte kjo rrugë,
që e hapte botorja.
Ku e dinim se mbreti kodosh
bënte pazare...
dhe hapësirat shqiptare përdorte si lodra.
Shpirt, që na dhemb shumë!
Ç'është kjo?
Udhë maqinash apo gjarpër,
që na kafshon brinjët?
Inxhinierët fashistë, duke parë projektet,
mendnin për ushtritë e Musolinit.

Kështu përditë
rrudhat na thelloheshin nga mendimi
e bëheshin lugina.
Gjyshet tona i hante meraku
se mos na prishej bukuria.

V

Dhe ti i buzëqeshje diellit, Mallakastër,
nëpër këto burime dëshpërimi,
duke u grushtuar me Bektash Cakranin,
që ngrinte nëpër vitet e gjata
sarajet e larta.

.....

VI

Kalojnë ditët mbi nometë e Përroit të Thatë,
duke prekur me gishtërinjtë e mjegullt çobanët.

Çobanët mbanin kërrabat,
dhe tallaganet e grisura,
kurse kopetë ishin të agallarëve.

Bota copa-copa
vinte tek kafeneja e Symizës.
Maqina e miellit «Made in Italia»
bluante hokrrin e yrteve.
Kollaroja e ndritur e Idrizit
ia shtonte fukarasë dertet.

Idriz agai mbolli komunën dhe postkomandën,
mbolli kërbaçin dhe taksidarët.

Idriz agai na mbolli dhe drurë
që të çelnin lule të bardha.
E ne të deheshim për «lulëzimin»,
duke ngritur dolli nëpër dasma.

Moj tokë e gurtë!
Nën yllin e karvanit
ç'llafosje me rrënjët e drurëve?
Ti, që rrite dafinën e ullirin,
nuk doje lulet e agait
mes baltës së kuqe të gurëve.
Ç'kanë tyrbet
që shikojnë guake?

Të ngritura nga dërrasat e Përroit të Zi
si kukudhët e ëndrrave,
herë qeshnin, herë qanin
dhe çaheshin,
dhe bënin «dua» përsëri.

Ç'kanë dervishët?
Dervishët nën dhëmbë
shanin rrufjanët e këndonin kuranë.
Me çetur në Kapaj hahej hashri
dhe në arat e Kremenarit
shponte qetë hosteni i frashrit.

Kështu kishe mbetur
mbrëmjeve, mëngjeseve,
Në prag të botës prisje lindjen
dhe nuk harroje të vadisje
një rrënjë trëndafili...
Dega e prerë çon bisqe në pranverë.
Plagët me këmishë lidhur
do përthahen rrugës nëpër erë?

VII

Vër veshin e dëgjo!
Kapërce rrugën e yjve të tu
dhe ngrohu pastaj në qiellin e Spanjës.
Nën shinë yjor të copëtuar në Ebro
thërret yt bir: «Jam këtu!»

Atij si një zjarr i shfaqej Shqipëria,
atje ku ngjyhej buka me kripë,
ku mbi strallin e udhëve
pikonte djersë varfëria...
«Ebro-Vjosë», ç'm'i trazove mendimet e mia...
Kaq larg në hark të paralelit
lumenjtë përqafohen.
Ç'valle të madhe paska liria!

Vër veshin e dëgjo!
Dinamiti hedh gurët drejt qiellit,
ndërsa gurët e Mallakastrës
rrinë të menduar.
Vringëllima zinxhirësh
në duar të Dervishit
që e marrin xhandarët e zinj.
Ulërima e maqinës së burgut
fluturon e ngjethur
nga rruga në rrugë,
nga brinja në brinjë

Ata do të takohen një ditë,
pulsin e ndjen.
«Dalngadalë po vjen behari,
dalngadalë po na vjen».

VIII

Ditë të hidhura pushtimi,
pemë të shtrembra mbillte fashizmi.
«Korba, moj verë!»
thoshte pranvera.

Ç'na u copëtua flamuri një natë!
Flamuri në komunën e Ballshit që nxirë,
që prerë me sëpatë...

IX

Retë vraponin mbi brigjet,
sikur donin të transmetonin lajmin e shpejtë,
Ato po shkelnin tokën e vendlindjes
me hejbet e mbushura
plot ilaçe dhe jetë.

Mërdhinin kasollet
dhe vështronin nga njëra-tjetra.
Era nuk pushonte alarmin
nëpër hatullat e vjetra.

Vinin-komunistët me torbat plot libra
nëpër natën krahinore,
mbështjellë në ëndrra të mira...

Viti 42! Viti 42!
Vërshtëllen këngën e zgjimit.
Ëndërrimi i vegjëlisë

kalonte hijen e kërrabës së dhive
tej arave të gërryera në brinja,
ëndërrimi krahët ç'paska ngritur,
drejt botës të ndritur!

Vjeshta thirri pranverën mbi Vjosë.
Vjosa thirri Mehmetin në brigje.
Belxhiku i tij thirri qiellin në grykë
dhe argatët

me duart e ngrira.

Shqipëria këndonte:

«Digje, Mallakastër, digje!»

Në portat e shtëpive
hynë letrat me emrin «Vjosë»
dhe u vaditën arat e pambjella.
Në mendimin e lagjeve të përgjumura
rrodhi «Vjosa»
dhe ata mbushën bucelat
me ujin e kulluar të burimit.

Ra një çast qetësia...

Dhe fshatarët patën një vështrim pus të thellë.

More vëlla,

qysh është ky komunizmi,

në ç'ara duhet mbjellë?

LISTERA E BH
SHKOKAS
65001

36211

Pastaj mbinë ilegalët si trëndafilë.
Në Guroret e bardha te Dervişi,
lindën buzëqeshjet si fluturza bore.
Pas çantës të liceistit Ramiz,
harronin gjumin diku skraparlinjtë.
Dhe frynte erë vazhdimisht...

Të gjithë e mbajmë mend
kur na përqeshën nga sarajet,
kur na thanë: «Çunakër».
Në ndërrim të stinës së vjeshtës
hyri dimri te Besim Belishova.

Përballë pasanikët
e majmë,
armiq të dytë,
armiq të tretë
përballë.
Kurse ne nxirrnim
këmishët,
shamitë e kuqe,
fishekët
nga bahçja e së ardhmes.
Dhe thirrën komunistët:
«Për luftën e klasës...»

Qetësia qe thyer.
Fletëthirrje të kuqe
u vinin fukarenjve në dyer.
Dhe ata në të largëtat shtegtime
hanin bukë të misërt
dhe binin në luftime.

Për herë të parë
për fukarenjtë u bë një pritje.
Në gëzimin e krahinës
dikush do të lindte...

Mushka xanxare e agallarëve,
në kafkë kish dhembje.
Plagë e rëndë e ligë!
Në sofatet e nënprefekturës,
në zyrat fashiste.

Dikush do të lindte.
Acaret e shkurtit këputeshin mezhdave
tek binin yj të rinj.

Ata ishin si krushq,
që s'hipën mbi kuaj.
por mbi shpinë të idealeve,
të gjashtëdhjetë.

Me duart e tyre po mbillnin
grurin e drejtësisë,
grurin e lirisë
nën gjurmët e korrierëve të shpejtë.

Ku do të dëgjoheshin krismat e para
si fjalët e para të fëmijës së lindur?
Në qafë të Sykuqit
pas mëngjeseve, mbrëmjeve,
pas klithmës së shpendëve
do ngrihej era e barutit.

«Jarabi» thanë nënat turqisht,
dhe nxorën trastat nga katonjtë e odave.
Me djemtë e vegjël nisën ballët e parë të fi-
shekëve.

Kurse «paria» e fshehur-
tek oda e Besimit
nëpër djersë heshtte.
Efendilerë!
Greshica po digjet.
Ç'është kjo vdekje?..

Dhe pushka jonë qëllonte
e egër, hakmarrëse mbi fashistët.

Ata lëpinin lëngun në gishtat
e hiqeshin zvarrë si krimbat...

X

Ku pushuan partizanët e parë,
asaj nate shkurti plot dridhma?
Mbi kondakët e pushkëve të gjata
gjumi në qepalla ra nga dalë.
Kazermave sërish përgjonte nata...

Ëndrrat u derdhën.
Me vrap harbuan
si në gjolle dhitë lara-lara.
Mbinë si në pranverë lulet,
ditë të bukura, të ndritura,
të bardha.
Dhe u ngritën prapë në mëngjes,
rrugët gjapëronin nga çdo prag.
Shkonin luftës së ashpër të bashkuar
partizanët e çetës «Plakë».

XI

Përkrah shokëve ecën anës Vjosës,
ai që luginat e Ebros pa.

Këpucët me qafa atij i janë shqepur,
dyfekun të markës së vjetër e mban...
Dhe lagjet e Çorrushit nën kashtë dremisin,
dhe nuk kanë kohë ta takojnë përherë.
Ai midis patickave hedh brigjet...
Në grykat e Çorrushit fryn erë.

Përkrah shokëve ecën anës Vjosës.
Nga tenda e qiellit pikon serë e zezë.
Ku paska shkuar serë e Selenicës?
Nën borën e dendur evropiane,
serë e Selenicës erë gjak,
serë e Selenicës erë djersë.

Dhe nisën për në port të Vlorës,
fuçitë në dekovilin si udhë milingonash
nga pas Mallakastra jonë thatime
po hesht e po përgjon.
Ç'ta gërryen shpirtin shoqëritë e huaja,
o Selenicë e dobët e mërdhirë,
o Selenicë, o motër e mjerë!
Zbraz çeta bataretë përmbi kazerma
dhe dielli del i madh mbi minierë...

XII

Në udhët e sapoçelura
mjegulla binte e përgjumur.
Po udhët kishin sy
dhe traga s'duhej humbur.

Nga të kalonim?
Nëpër figura të çuditshme, të zeza
yshteshin dredhitë e tradhtarëve.
Ndrinin filxhanët persianë të kafeve
në sarajet e agallarëve...

Nga të kalonim?
Revolucioni qenka koskë e fortë.

Dhe ne do të çoheshim
një mëngjes, pa gdhirë.
që të përshëndetnim Afërditën.
Ne do të ktheheshim
një mëngjes pa gdhirë.
që me mall të zbrisnim Afërditën.

Te dorë e vogël e Myqeremit,
te sytë blu të Azbi Seranit.

Ik dhe këput degët e thara...
Ik dhe zbulo nusët e rreme...
Hipur në kuaj (gjoja të lirisë),
hipur në kuaj të Ali bejve.

E shkonin të rinj me pushkë,
që mbanin kupën e qiejve.
Dhe rrapi i Dervenit
ashtu madhështor
dëgjon Mehmet Shehun,
teksa dridhen grykat
e beut i rëndojnë trespiket në dorë.

XIII

Vinin re e shira
rreth e rreth krahinës.
Mes të katër anëve
rrihte veç një zemër,
ndrinte veç një diell.
Sytë e Mallakastrës,
drejt për drejt me diellin.

Hoqëm bar e gjelbër
nëpër istikame.

Gurët gjokse mbroje
vumë si gjerdanë.

Stinë e copëtuar
nëpër tradhti,
konturet e tua
ngjyer kuq e zi.

Pyjet nën diell.
Pyjet nën yje.
Pyjet nën helmata.
Pyjet janë grirë
nëpër bajoneta...

Ku janë istikamet?
Në prag të shtëpisë,
lart nëpër dritare,
në tokën e shpellave,
hilqeve dhe marreve,
në zemër të botës
ngrihen istikamet...

XIV

Në këtë radhë Poçemi
u bë odë e dëshirave,

ku sofrë jonë u shtrua
nën oshëtimën e pushkëve.

Ne s'u ulëm si gjithnjë
nën hijet e gjera,
po prej tytave të armëve
do të ngrihej betimi.
Të porsalindurit
nëpër thirrje «Vdekje fashizmit!»
Ata që s'kanë lindur,
në zemrat e nënave thërrasin:
«Liri popullit!»

Sot ky Poçëm,
na u'bë më i madh se dritë e një ylli,
që ndrin në mëngjes,
a në mbrëmje ndrin.
Rrëzohej përtej fjala «Qetësi»
dhe ngrihej sublime fjala «Betim»!

Të gjitha nuk mund të mbështillen
në thasët prej xane
që t'ua kalojmë brezave që vijnë
as në kanistrën e bardhë.

Ato gurgullojnë kudo.

Kudo.

Fryjnë nëpër vjaska tytash,
përkëdhelen mbi zhizha shamish.

Fryjnë në istikame,

fryjnë mbi varre.

nën varre.

Kurse ullinjtë gjelbërojnë
në të katër anët.

Betohemi!

Nën qiellin tonë të grisur
ku me sytë e lodhur
shikonim në dhembje
hambarë të boshatisur.

Betohemi!

Ne që kemi larë sytë në agimet e pastra,
dhe në ujin e Vjosës së kaltër,
ne që bukën me kripë e ngjyënim
dhe na dukej sikur ujët e detit pinim.

Po në themelet e botës së re
ne do të rriteshim

më të gjelbër se makjet
dhe ata që do të vijnë pas nesh
në gjurmët e kuqe
do nxjerrin mineralet
Atëherë...

Atëherë...

Po ne përpara kemi malet e përpjekjeve.

Ndaj ngjyejmë 4000 pushkë
për hakmarrjen.
Ndaj shtrëngojmë 8000 duar këto çaste
dhe gatujmë në magjen e kryengritjes
shpirtin e fukarasë...
Prandaj me draprin e hënës
mund të korrin, arat,
mund të bëjmë gjerdanë
me fishekë të ndritur.

Betohemi! Betohemi!

Fjalët tona të rënda do të jenë,
më të rënda se shkëmbinjtë në shpate.
Mbi kohën që do të bien me furi.
Mbi kohën do të lënë vragë.

«Vjosa» mes nesh kalon,
Vjosa gjarpëron në mezhda e shkathët.

«Vjosa» rrudh ballin si relief malor.
Vjosa mes grykave nis të buçasë!
«Vjosa» nis të flasë...

Vjosa puth gjymtyrët e Çorrushit me mall.
«Vjosa» shtrëngon duart e vendlindjes.
Vjosa këngën e fëmijërisë së kaltër
e vërtit nëpër gjymtyrët
e ëmbël, të gjallë.

Vjosa derdh ujërat larg,
Vjosa transmeton...
Gëzuar emrin e ri të luftës,
vendlindja nga zemra
e buron.

XV

Nga shkel fashisti,
shtegton turpi.
Si t'i përgjigjemi tokës?
«Luftë! Luftë!»

Na u rritën djemtë,
na u rritën çapat.
Ç'këngë do t'u themi vallë?
«Luftë! Luftë!»

Na u mpinë gjymtyrët.
Thërrisnin pushkët
nëpër sytë e brigjeve:
«Luftë! Luftë!»

Poçemi na mblodhi
nga larg tufë-tufë,
kuvendet e lashta thërrisnin:
«Luftë! Luftë!»

XVI

Dhe atë ditë i buzëqeshte diellit
Mallakastra me sy ulliri,
me flokë makjesh
dhe me hap të erërave vjeshtore,
me mollëzat e kuqe
dhe shamitë e porsalidhura.

Nën strehë të shamive
nënat prisnin qiellin e perëndimit
dhe qiellin e lindjes e mbanin mbi kokë.
Ç'po ngjitej ashtu syve të tyre të thellë?
Ç'po udhëtonte në shpirtin e detit të tyre?
Besëlidhja e kuqe ishte mbjellë.

«Mirë se na erdhe, të keqen nëna!»
«Të kemi pritur përherë».

Po ju pse mërdhini?
Vendi pse s'ju mban?
Në korrikun e ngrohtë
për ju erdhën ngricat,
për ju, tradhtarë.

Dalngadalë gjarpërinjtë linin lëkurën e tyre
dhe dilnin lakuriq në sy të botës.
Dalngadalë ata u ndanë nga turma
dhe fjala «bej» puqej me fjalën «aga».
Lumi i Vjosës përplaste brigjeve,
kërcunjtë e Idrizëve, Kadrinjve, Bektashëve.

Korriku digjte
dhe shplekste flokët e verdhë.
Radhë të kuqe shkruante
në kalendarin e nxehtë.
Kurse gjarpërinjtë spiunë
qarkullonin në rrugët me dredha.
Ne thirrëm të tmerrshëm grykave larg:
«Në djall të venë!»

XVII

Mbi hartat rëndonin shigjeta të zeza e blu,
harta të vizatuara nga duart e huaja,
që relievin e dashur copëtojnë tej-tëhu.

Cilët jeni ju, gjeneralë,
që kërkoni mes viseve tona lavdinë?
Nga vini?
Ne ju njohim të gjithë...
Dhe para jush greminat.

Cilët jeni ju, gjeneralë,
me harta taktike në çanta?
Me ëndrra të kapitalit
qepur në grada të ergjënda?

Para jush njerëz me opinga.
Aty është Bajrami i leckosur,
dhe Riza Çobani.
Të gjithëve dielli u futet në porët
dhe zemrat e tyre janë një me llogoret,
dhe zemrat e tyre janë në rrënjë ullinjsh.

Dhe zemrat e tyre janë gurgullime burimesh,
që këndojnë Partinë.

Se grunjërat që ngelën pa korrur në ara
dhe zogjtë që fluturojnë në shpate;
drapërinjtë e varur në gozhdë si pikëpyetje
lajmërojnë luftën e ashpër...

Pesë pushkë, një bombë!
Pesë pushkë, një bombë!
Erdhi radha jonë...

Gërshëra e luftës pret konturin e krahinës.
Gërshëra e bejlereshës i pret fustanit kindat.
Po në rrugët e gurta
Villnin plumbat e vdekjes
autoblindat.

Dhe shushurinë tradhtarët në gjethishte:
— Ç'bëni kështu?
Një grusht njerëz!
Hata!
Me dy divizione,
apo jo, Kadri be!
Ç'na thua, Qazim aga?

Ju mendoni për bukën e pushkët,
që do mbartni korijeve, lugjeve.
Ata presin porositë e mëndafshit të nuseve...

O nëna të mira,
të regjura në mote,
me datëlindje të harruar
pranë djemve
prisni lirinë e uruar.

Sa vjeç ish atëherë Azbi Serani?
Në ç'rrugë të Çorrushit mendonte me sytë nga
qielli?

Mendonte për partizanët e ikur
në rrugën e diellit.

Dhe sytë prej qiellit s'i hiqte Azbiu...
Në qiellin e kaltër ulërinin avionë,
në qiellin e kaltër ngriheshin kushtime:
«Pesë pushkë e një bombë!
Pesë pushkë e një bombë!»

XVIII

Netve gjumi u harrua,
shkojnë e vijnë mes vezullimesh korrierë...

Ushtarët fashistë,
napolitanë, venecianë

(si legjionarët romakë),
Shkrepën plumba në brigjet e rreptë
nga plumbat e tyre
u vranë vetë.

Kabllot e telefonave të lidhën,
ti u fute në mes të çudirave...

Urdhrat e mëkëmbësit.
leshtrat t'i ngritën.
Prej kurmit tënd
ai kërkonte hirin...

Dhe kabllot e telefonave u prenë,
duke i këputur me dhëmbë.
Ne hymë në legjendë...

Kandilët prej tunxhi ngelën ndezur
në dogramatë e dritareve.
Vetëm dy pika vajguri
dhe bënin dritë pa pushuar netve.

Relievi nëpër tymra,
nën këmbë të territorialëve,
që s'kishin kohë të lidhnin plagët.

XIX

O Vjosë e turbulluar,
që rrjedh nga malet,
ku bubullojnë ciklonet!
Po, unë korrieri i pagjumë
në vahun tënd vrej t'ecin divizionet.

XX

Në Gjerbës!
Në Gjerbës!
Thirrjet vinin mes zjarrit
si kosore të mprehta,
kur tymrat ngriheshin
si reshje behari.

Dhe ashtu e mbështjell
në fokusin e dylbive të Mehmetit:
gjysmë e djegur,
gjysmë e gjakosur.
Shikoje sytë e djemve
dhe vazhdimisht kërkoje fishekë.
Trupi yt do të qe predha e fundit
në mes fashistëve dhe vdekjes...

Dhe i buzëqeshje diellit,
pa menduar shkretëtirën djegëse.
Ashtu ti do të takoje atë ditë
vetveten...

Në Gjerbës!
Në Gjerbës!
Thirrjet vinin
dhe përralleve, xinave
territorialët mbinin.
Ahet e tyre mbi shenjestra vraponin...
Në korijet e divizionit.

Qielli yt
u mbush me avionë.
Pyjet oshëtinë nga zemërimi,
luginat nga jehonat.
Me dhëmbët tanë
burgjitë u hoqëm bombave...

XXI

Zjarri digjte.
Asnjë zë,
asnjë klithje

dhe gjinkallat pushuan këngën në korije;
monopateve përpjetë
ikin grisur e gjymtuar
divizionet me helmetë.

Në fletëthirrjet e «Partisë
Mallakastra ishte futur,
shkonte, mbliidhte municone.

Varg, varg muhaxhirët
nëpër rrugët e juglindjes,
prapa si korrier liria
një nga një i zgjonte shtigjet.

XXII

«Maqina shtypte gazeta,
radioja ngritur në një pllakë»,
hapej nëpër botë lajmi,
Mallakastra digjej flakë.

Edhe trojet e gjakosura
vinin buzën prapë në gaz,
paskej humbur nëpër luftëra
vetëm Kartagjenë e lashtë...

XXIII

Një grumbull turtujsh
fluturuan mbi Fratar.
Tek-tuk mbaheshin shtëpitë e tradhtarëve,
ndonëse tendëvidhisura,
ndonëse të bardha...

Në majë të Gorricës
një këngë turtujt morën,
mbi krahët e tyre të larmë.
Dhe hapet kënga si uguri i bardhë
nga mali në mal.

Pikon zjarr.
Djepi digjet.
Sisa bijës
nuk i pihet.

Pikon plumb
nëpër këngë.
Mblidhni plumbat
ndënë mëngë.

Mallakastra
heq shaminë.

Plumbat bëhen
trendelinë.

XXIV

Dhe lindën ditë të reja në fshatrat,
bari buloi në lëndinat,
korrierët në vallet e popullit
takonin këshilltarët e krahinës...

Ditë dhe net.
Net dhe ditë.
Nëpër ngatërresa stinësh
udhëve të pafund të kalendarit,
batalionet e kuqe.

Po traga humbet në luginë të Marushës
dhe ujërat nuk këndojnë, po ulërijnë.

Mbin «Balli» si kërpudhë
nëpër të klasës kalbësirë
edhe vret që pas ferrave
korrierët partizanë.

Ku ke mbetur vallë, Hasan i vogël?
Ku të të kërkojmë këtë natë?
Zëri yt te çeta do këtë shkuar,
kur t'u këput vrapi nëpër baltë?
Gjerdheve bre dh qen ballisti,
udhët kthejnë sytë nga ti, menduar;
hëna shket mbi istikamet varg
dhe të puth ballin e praruar.

XXV

U ngjeth prapë toka.
Një erë e ligë fryn përsëri.
Malli na mori për të lashtat e vjeshtës,
po u duk një armik i ri.

Si t'i linim llogoret të ftoheshin?
Dhe pushkët s'patën kohë t'i vajisnim.
Nëpër prefektura,
dora e çmendur e Hitlerit,
rrëzoi kokën e madhe të Musolinit.

Bashkë me ta piketat e tradhtisë
shtegtonin si të marra,
koka Isa Toskësh dukeshin,

ndërsa fara e Partisë
rritej si grunjërat e mbara.

Dhe Betktashët, Besimët zgërdhëshin,
kur nxirrnin nga sënduqet flamurët.
Pikonin ujërat e qelbura të mendimeve
dhe vinin erë si hauret.

Ku i keni djemtë dhe vëllezërit?
Po burrat ku i keni, o gra?
Presin manushaqet e pranverës,
presin ditët e mëdha.

Edhe ëndrra shohin përmbi suka
si Vjosa ia mbledh Povelës meloditë.
Si nusët e tyre buzë mandileve,
rënduar nga varricat e druve
çonin armë dhe letra në pritë.

Dhe motra e tyre hekalase
mbushte kanistrën
me fanella e çorape leshi.
Në kalldrëmin trokiste
me shojet e sandaleve
e shpejtë si era.

Po ç'u bënë këshilltarët?
Pse hesht shkolla e vjetër?
Djersët e saj pikojnë në kanistër,
çorapet e partizanëve fëshfërinë.
Dhe i dridhet zëri motrës në vajtim:
«O Islam Sadiku!
O Qerim Jemin!»

Asaj mbrëmje të ngrirë tradhtie
këshilli i boshatisur
ëndërronte për dhjetë burrat e lidhur.

Në vend të përgjigjes
ngrihet një këngë...
Kënga vesh fanellat partizane
dhë ngjitet në male.

Seç u vranë dhjetë burra në Hekal.
kodrat morën plagët zhur.
Djemtë morën pika gjaku
për të ngjyer flamurin.

Brigjet morën prapë parmendat
dhe në ploret vunë mina.

Grisen palltot nëpër dimër
që të lidhnin dhembjen.

Seç u vranë këshilltarët!
Kohë e kuqe gjak!
Fryn erë e qep flamurë.
Ha barut e lind fëmijë.
Vijnë prapë varganë-varganë
këshilltarë të rinj...

More burra të dhjetorit,
shihni fshatrat me radhë!
Bijtë tuaj kositin bar,
Duke vrapuar në luftë,
shqelmojnë helmetat e huaja
rrokullisur udhë më udhë.

Ju ikët,
çel dafina.
Bisqet rriten,
shkon pranvera.
Te Dervishi në brigadë
malet dridhen nëpër krisma
dhe nga dhembja jo më pak.

Ku jeni, o këshilltarë,
që s'na erdhët më në mbledhje?

Zgjatni duart anës Vjosës,
futni grushtet e djersitura.
Mbani vesh ç'thonë luginat,
pranë buzëve të zhuritura.

Shkruan Partia proklamata.
Vrapojnë letrat si pëllumbat,
ju te shkollë e Gorishores
rriteni nën shinë e plumbave...

Edhe ngriheni pastaj,
shkoni larg në Mal të Zi.
Hapni udhën dimërore
në operacion të ri.

Fryn erë në Golik,
fryn erë në Mallakastër.
Ne ju ndjekim përsëri,
në mendimin tuaj të pastër.

Kodrave të murrme hiqet
dhe zvarriset tradhtia.

Seç po djeg e po zhurit
këngë e viseve të mia...

XXVI

I kalova tej përtej të nënta brigjet.
Pashë nusët tek hapnin letrat...
Pashë nënat me sëpata të mprehta.
Pashë batalionet nën breshër,
tek zbrisnin si lumenjtë.

Dhe nënat ndalën krismat,
dhe nusët ulën shtambat;
i pihej ujë komisar Matohitit
nga plagët e rënda.

Këngë e viseve të mia
po vjen e mblidhet rreth bilbilit
e bëhet strall me çika Kurveleshi,
bëhet grurë në mendimin e tij,
bëhet diell në sytë e tij.

Muço Matohiti,
sa të ngrohtë e paske

kraharorin tënd,
gjaku kaq i vakët
ra nën kala.

Muço Matohiti,
syri seç të ngeli
në brinja, në ara.
dora është shtrirë:
«Përpara! Përpara!»

Baltën shqiptare
nëpër duar shtrëngon
dhe sërishmi ngrihesh,
përpara marshon.
Hyri prilli, shkriu bora majave...
Kur çelën manushaqet
buzë shkëmbinjve,
ti doje t'i këpusje tufa-tufa,
motërzo.
dhe t'u çojë vëllezërve...

Po ata në brigadat partizane
pinin ujë në gjurmë mushke

dhe shikonin me çudi dëborën e Korabit,
kur në Mallakastër çelnin manushaqet!

Hyn prilli, shkërin bora majave,
dhe gruri përsëri nuk bleri.
Në tingujt e borisë së Haki Kapajt,
në breshëritë
e mitralierit Ismail
hapeshin arat në ballë të erës
dhe rriteshin kallinj të.

XXVII

Mallakastra s'prodhoi bukë.
Po mallakastra prodhoi luftë.
Ditët që ia mori hua lufta,
do t'ia kthejë pastaj liria...

Dhe erdhën ca ditë, more shokë,
kur gëzimi u spërkat me lot të vakët;
kur sheshet u mbushën me eshtra dëshmorësh
në breg, në qafë, në brinjë!
Ca varre të shpejta
lumjanësh,
lebërish,
devollinjsh.

E qenë ca ditë, more shokë,
kur armët u afruan te parmendat,
kur komunistët bridhnin lagjeve, shtëpive,
duke ndjerë plagët e rënda...

Dhe të rinjtë rreshtoheshin përsëri
në batalionet e sulmeve,
Mallakastra e lirë u puthte ballin
e kundërmonin varret prej luleve.
Në shtëpitë tona kish ardhur pranvera,
po ne u drodhëm për Dervish Hekalin.
Ai mes brohorimave në Symizë u shfaq,
në mademet e ndërtimeve të ardhme,
në mademet e luftës së gjatë...

Nga cilët gurë të ta bëjmë përmendoren,
vëlla?

Nga Shkëmbi i Kavajës,
nga Gradishta jote e dashur,
apo nga Kuçi lab?
Përmendoren tënde kala.

Ku ngelën Shefiti e Ramizi,
vëlla?
Ku shkruan vjersha Dino komisari?

Mehmeti po rrudh ballin në meting.
A do të vijmë në festat e lirisë?
A do të pijnë ujë të ftohtë në krua.
A do t'i marrë malli për Poçemin
dhe për erërat që vërsëllesh në Symizë?

Thërrasin që të nënta brigjet!
Do të vijnë,
do të vijnë!

XXVIII

Tani zgjatma krahun tënd, Vjosë shtegtare,
të vadis brigjet veshur makje,
të vadis pemët e të mbjellat,
t'u lidh shallin tënd të kaltër
nëntë brigjeve që s'i merr kurrë gjumi...

FUND

1970-1973

Kopertina nga Svetllana Strazimiri

Tirazhi 1.000 kopje   Format 70x100/32   Stash: 2204-72

Shtyp. Drejtoria Qendrore Poligrafike
Shtypshkronja «8 NËNTORI» — Tiranë, 1974